



## Der er et yndigt land - under stor forandring

Tanvig, Hanne Wittorff

*Published in:*  
Skovdyrkeren

*Publication date:*  
2016

*Citation for published version (APA):*  
Tanvig, H. W. (2016). Der er et yndigt land - under stor forandring. *Skovdyrkeren*, 38, 22-25.

# Der er et yndigt land – under stor forandring



Kører man gennem det danske landskab, ligner det nogenlunde sig selv. Men under overfladen er meget store ændringer i gang i disse år. Vel de største ændringer siden `udskiftningen` i slutningen af 1700-årene, hvor gårdene flyttede fra landsbyerne og ud i det åbne land. Driftsenhederne i landbruget bliver større og større, og antallet af beskæftigede bliver derfor, og på grund af mekaniseringen, færre og færre. Vi har bedt seniorrådgiver Hanne Tanvig, som har arbejdet med landdistriktsudvikling i mange år, om at forklare de igangværende processer og fundere over, hvad vi kan vente os af fremtiden i landdistrikterne.

*Af seniorrådgiver Hanne Tanvig, Københavns Universitet. Tidl. leder af Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter*

`Udkantsdanmark`, flugten fra land til by, tomme landbrugsbygninger, faldefærdige rønner, blændede butiksruder, livløse landsbyer, sociale nomader, industri-landbrug på fremmede hænder, konkurser, svigtende dyrevelfærd og så videre – det er blevet overskrifterne i den daglige fortælling om landdistrikterne i Danmark. En fortælling, som medierne og enkelte `eksperter` har brugt mange sider på og vist dystre billeder af de sidste par år: livet på landet er slut, for folk vil bo i byerne – lær det så!

Folk på landet kan ikke altid genkende mediernes billeder og har stadig øje for mange positive forhold. Men for mange er det ganske vist, at livet ikke er, hvad det

engang var: udviklingen gør ikke godt for livet på landet! Spørgsmålet er, hvad der egentligt er sket og sker.

Meget af fortællingen synes at handle om tabet af det liv på landet, som sangbøgerne fortæller om. Måske har det ikke fungeret sådan i de sidste mange år, måske er der også andet at få øje for og fortælle om? Af en eller anden grund har der ikke været synderlig opmærksomhed overfor de positive forandringer, som også er foregået i landdistrikterne de sidste mange år, og som ret beset har gjort fortsat udvikling mulig.

## Landdistrikterne i tidligere epoker

Groft sagt kan man skelne mellem to epoker med vidt forskellige rammer for livet på landet i nyere tid:

1. Tiden siden cirka 1850 frem til 2. verdenskrig, med blandt andet andelsbevægelsen og det store foreningsliv.
2. Tiden efter 2. verdenskrig og især siden cirka 1960 frem til starten af 1990'erne (den senindustrielle periode).



Jeg bor i periferien  
af nogens verden,  
og de bor i periferien af min«

Niels Hausgaard  
sanger/sangskriver



I samme periode blev den decentrale velfærdsstat ud-  
viklet. Den medvirkede til, at ny udvikling kunne skabes  
decentralt blandt andet ved at udbygge undervisning og  
administrativ infrastruktur (for eksempel kommunerne)  
og ved at tilstræbe at udligne sociale og økonomiske for-  
skelle. Den skaffede desuden beskæftigelse til mange af  
de kvinder, som søgte ud på arbejdsmarkedet.

Dermed forvandt rigtig mange lokale landbrugsarbejds-  
pladser og det oprindelige livsgrundlag for landbrugs-  
samfundets befolkning. Hvor mange så troede, at tabet  
af de mange arbejdspladser ville medføre en betydelig  
afvanding, skete der (heldigvis) noget andet. Storbys-  
ernes traditionelle industrihverv kom i krise, og for at  
overleve flyttede produktionen i et vist omfang ud i lan-  
det til den 'ledige' og engagerede arbejdskraft. Derfor  
kunne mange blive boende på landet, og mange blev i  
stedet pendlere indenfor den radius, som for eksempel  
bilen gav mulighed for.

Det er den første periode, som sangbøgerne skriver om.  
Landbruget var omdrejningspunktet for livet på landet,  
og byen var markedet. I landsbyerne blev der forar-  
bejdet, og der fandtes diverse sidehverv, services og  
funktioner, som kunne støtte op om landbrugssamfun-  
net. Foreninglivet spillede en markant rolle for sam-  
menhængskraften. Det hele liv kunne gennemlives her,  
og radius var ikke stor.  
Takt med industrialiseringens fremmarch blev land-  
distrikterne dog til noget andet. Landbruget selv og  
lejdningssgraden blev øget, men udskilt fra den primære  
produktion og sammen med services også fysisk løse-  
ret. Langt den største del af forædling og afsætning er i  
stedet at finde i de større byer eller tæt på hovedfærd-  
elsårerne – hvis ikke i udlandet. Landbruget er med sti-  
ende takt blevet afkoblet fra landdistrikterne og inte-  
rret i en international fødevareresektor lige siden.

Horslevområdet ved Bjerringbro. I et område som dette er kun omkring 15 % af ejendommene fuldtidslandbrug – resten er deltidslandbrug, eller bebos af pensionerede landmænd eller byfolk. Foto: Jørgen Primdahl





Landbrugssamfundet blev i de år tilført et lønmodtagersamfund stort set svarende til det i byerne. Begrebet "lighed" blev styrende for den statslige politik og planlægning, hvor skellet mellem land og by på mange måder også blev ophævet. Karakteristisk er det da netop, at den statistiske definition på et "landdistrikt" kom til at handle om befolkningstæthed og ikke om noget vedrørende landbruget.

### Landdistrikterne i ny tid – den efterindustrielle periode

Denne periode starter så småt i 1990'erne, og mange forskellige slags udvikling sætter ind. Globalisering, IT og en tilbagetrækning af den decentrale velfærdsstat i de seneste år vender mange ting på hovedet, også i forhold til landdistrikternes udvikling.

Noget tyder på, at landbrugssektoren i en rum tid fremover vil fortsætte med at have voldsomme udfordringer med udsigt til en yderligere decimering samt ændrede produktionsmetoder og ejerforhold.

Den udsigt er dog også under pres fra en anden voksende bevægelse, fra både forbrugerside og af nye landbrugere, der ønsker at bygge noget andet op i stedet – noget der mere ligner det gammelkendte landbrugssamfund. Vi har hidtil mest hørt om det i regi af "lokale fødevarer", og det

rummer muligvis et betydeligt potentiale for fremtidig udvikling, men skal alligevel ikke berøres yderligere her.

De nye former for landbrug kommer samtidig med en reaktion fra nye kredse i samfundet. Typisk gælder det veluddannede, der efter erfaring fra storbytilværelsen ser landdistrikterne som attraktive for nye livsformer. For dem gælder det gode liv om at bosætte sig tæt på natur, med plads og luft og med socialt miljø. Det særlige for dem er så, at de vil kunne etablere et job eller drive et globalt orienteret erhverv på bostedet, blandt andet for at få bedre sammenhæng i hverdagen.

Kultur, natur og ledige bygninger er bosætningsfaktorer, som også kan bringes i forretningsmæssigt spil, og IT gør det hele muligt. De findes rundt om, men kan få langt større betydning for landdistriktsudviklingen fremover.

Flere nye undersøgelser har netop vist, at det er en reel mulighed – undersøgelser som afmonterer mange af mediernes sejlivede budskaber om afvikling: Mange vil gerne flytte væk fra byerne, hvis der var mulighed for det. Mange steder foregår faktisk allerede en større tilflytning end fraflytning. Mange er nye typer iværksættere, der arbejder med en avanceret service, men de er "usynlige", fordi der ikke er trafik og rygende skorstene at se.

### Udviklingen i antallet af landbrugsbedrifter:

Ved afslutningen af 2. verdenskrig havde vi omkring 200.000 landbrug i Danmark. Siden 1960 er dette tal faldet konstant, så man i dag er nede på godt 45.000 landbrug.

Ifølge en prognose vil antallet i 2030 være nået ned på 20.000 landbrug, heraf cirka 5.000 heltidsbrug og 15.000 deltidsbrug.

Kilde: Seniorrådgiver Henning Otte Hansen, Fødevareøkonomisk Institut ved Københavns Universitet



Livet på landet er mere end land- og skovbrug. Foto: Hanne Tanvig



mine småskove betragter jeg som en driftsgren, der skal levere et supplement til driften af ejendommen. Indtægter fra skoven kommer både fra salg af råtær og fra udlæjning af jagten. I samarbejde med Skovdyrkerne arbejder jeg derfor løbende på at optimere driften af skovene. Skovene er samtidig en naturlig vinterbeskæftigelse for mig og min medhjælper. Desuden giver skovene min familie og mig rekreative oplevelser. Vi er meget glade for vores skove.

**Udvad betyder skoven for dig?**



Hvilke produktioner har du gang i?  
 Mine skove er primært løvskov med bøg og eg som primære hovedtræarter. Det passer naturligt til de lerede lokaliteter. Men jeg vil meget gerne have mere nåletræ med ind som en driftsgren, og vi har en målsætning om, at arealet med nåletræ skal stige fra de nuværende 14 % af skovarealet.

Hvorfors er Skovdyrkerne vigtige for dig?  
 Jeg bruger primært Skovdyrkerne til rådgivning og sparring i forhold til skovdriften. Jeg får en rådgivning med udgangspunkt i, hvad der er det mest optimale for mig og min ejendom, og det sætter jeg pris på. Der til kommer salg af råtær og løsning af større entreprisopgaver. Jeg betragter også Skovdyrkerne som en vigtig partner, der i et vist omfang varetager mine interesser i forhold til det omkringliggende samfund.

Ejendommen  
 Skoven ligger mellem Vejle og Fredencia og består af godt 22 hektar, fordelt på 8 skovparceller, der varierer fra 0,5 til 5 hektar. Skoven er en del af en 235 hektar stor planteavlsvejendom i traditionel drift med enkelte nicheprodukter som frøgræs og brødkorn.

**Medlem af Skovdyrkerne**

**Udvad betyder Johannes Buhl, Hvilestedgården**

Instrumenterne skal ganske vist afstemmes, men lo-vende resultater findes allerede visse steder, hvor lokal-samfund har sat sig for at sætte en ny dagsorden for udviklingen. Den handler om i fællesskab at tage fat på ny erhvervsudvikling i et samarbejde med relevante, eksterne parter.  
 Så ja, det ligner måske en ny slags andelsbevægelse, men med andre deltagere og andre horisonter end den-gang. Så tag godt imod dem. De kan blive nøglen til nogle stærkere landdistrikter.

forudsætninger for ny udvikling  
 aneforestillingen om 'det rigtige land' eller medierne villeder om udvikling er utvivlsomt den største barriere for et større gennembrud af nye folk, erhverv og livsfor-ber på landet. Anerkendelse og synliggørelse af de nye deltagere vil blive den første forudsætning.  
 nye teorier siger imidlertid også, at lokalsamfundene vil skal skabe udviklingen gennem en aktiv indsats for tiltrække de nye aktører.  
 gode rester fra det gamle landbrugssamfund – den overlevede kultur, foreningslivet og traditioner for so-valt nærvær – kan derfor spilles som et stærkt kort på z, hvis man kan og vil samarbejde med udefrakom-ende miljøer.